

رستاخیز

و برهان هایش در طبیعت

۴- برهان عناصر چهارگانه (آب، خاک، آتش و نطفه)

"چگونه هنگامیکه مُردیم و خاک و استخوان شدیم، برانگیخته خواهیم شد؟! حتی نیاکان ما!؟"

سؤال فوق نقل قول و سخن مستمر ناباوران رستاخیز آخرت است که قرآن در آیات ۴۷ و ۴۸ سوره واقعه (و نیز در موارد دیگری) بیان کرده و با هشدار بی‌دarker کننده به گمراهان تکذیب کننده، دلایل روشنگری را برای درک و فهم پدیده رستاخیز ارائه داده است.

آیات ۵۷ تا ۷۴ همین سوره در صدد پاسخگویی به پرسشی است که در فوق به آن اشاره گردید. خداوند پاسخ به منکران را با طرح سئوالاتی از خودشان در چهار زمینه مختلف، از ساده‌ترین عناصری که هر کس در هر سن و سال و با هر سطح سواد و دانش با آن آشنائی دارد، یعنی: نطفه (در رحم)، دانه (در خاک)، آب (آشامیدنی) و آتش (گرما بخش) آغاز کرده است تا اندیشه آنان را برانگیزد و به باور نسبت به زنده شدن مجدد هدایتشان نماید.

چهار سؤال مورد نظر، چهار پدیده را، که پیدایش آنها محصول و نتیجه یک سلسله فعل و انفعالات و تغییر و تحولاتی گسترده در طبیعت است، مطرح می‌سازد تا ذهن خواننده را متوجه سیر تکامل و جریان رو به رشد مستمری نماید که جز طبق یک مشیت و طرح هوشمندانه (Intelligent Design) نمی‌تواند به وجود آمده باشد و پروردگار که این نظامات حیرت‌آور را در طبیعت برقرار کرده، منزّه از آن است که بیهوده و عبث آفریده و حیاتی را که از خاک آغاز کرده، با مرگ ما پرونده‌اش را خاتمه دهد و عملکرد نیک و بد آدمیان تفاوتی در سرنوشت آنان نداشته باشد!

در مجموعه آیات فوق‌الذکر، که برای فهم آسان‌تر بصورت جدول (پیوست) به نظم درآمده است و بصورت نموداری ارتباط آیات را با یکدیگر نشان می‌دهد، چهار بار جمله سئوالی: "آیا هرگز (با تأمل و اندیشه) در... نگریده‌اید؟! (افرایتم...؟)" تکرار شده و چهار بار پرسش مقایسه‌ای: آیا شما اینکارها را کرده‌اید؟ یا ما؟! (آنتم...ام نحن) برای انگیختن اندیشه‌های انکارکننده، به دنبال آن آمده‌است. و پس از آن توضیحاتی برای پاسخ تفصیلی‌تر به پرسش‌های چهارگانه، که تماماً برای درک و فهم رستاخیز است، اضافه شده است. نگاه کنید به جدول زیر.

در مورد موضوعات ردیف ۱ و ۲، یعنی آفرینش آدمی از نطفه و آفرینش گیاهان از دانه، در مباحث پیشین به قدر کافی سخن گفتیم و ضرورتی برای تکرار ندارد. اما درباره دو عنصر آب و آتش جا دارد تأملی بیشتر نمائیم..

الف) آب شیرین

کم و بیش همگان می‌دانند که در روی زمین دو سیستم آب وجود دارد؛ آبهای اقیانوس‌ها و دریاها، که همواره شور و تلخ است و آب‌های رودخانه‌ها، چاه‌ها و قنات، که همواره شیرین و مطبوع است. اما بیشتر مردم به این امر شگفت‌انگیز بی‌توجه هستند که چگونه این دو سیستم، که دائماً در حال اختلاط با یکدیگر هستند، مشخصات خود را حفظ می‌کنند!! همه میدانیم که آب شیرین رودخانه از باران حاصل از تبخیر آب تلخ و شور دریاها به وجود می‌آید و دریاها نیز با وجود میلیاردها سال مخلوط شدن با آب شیرین رودخانه‌ها، همچنان تلخ و گزنده باقی مانده است.

قرآن در چندین آیه این نعمت دوگانه را، که از هر دو ماهی صید می‌کنیم و مروارید استخراج می‌نمائیم، برای ما تبیین کرده است تا در آیات و شگفتی‌های این سیستم که دلالت بر تقدیر و تدبیر الهی می‌کند اندیشه کنیم. (۱)

آیات ۶۸ تا ۷۰ سوره واقعه نیز، از این مکانیسم بعنوان نشانه دیگری برای اثبات رستاخیز استفاده کرده است تا هدفداری پدیده‌ها و باطل و بیهوده نبودن جریانات خلقت را نشان دهد. می‌گوید:

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ
لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ

آیا تا کنون به آب شیرین و گوارائی که می‌نوشید دقت نظر کرده‌اید؟ ... آیا شما این آب را (طی سلسله مراتب شکل‌گیری) از ابر فرو می‌بارید، یا ما دائماً در چنین کاری هستیم؟ اگر در نظام و مشیت و مقدرات ما این آب (همچون آب دریاها- منشأ آن) تلخ بود، چه می‌کردید؟ پس چرا شکر این نعمت آشکار را نمی‌گذارید؟

ب) آتش

در چهارمین قسمت این مجموعه به فرآیند فروزش آتش اشاره می‌کند، چیزی که دائماً آنرا مشاهده می‌کنیم ولی به ندرت درباره آن اندیشه می‌کنیم.

می‌دانیم که انرژی حرارتی تراکم یافته در هیزمی که آنرا می‌سوزانیم، به تدریج در طول دهها یا صدها سال در اثر فعل و انفعال و تبادل اکسیژن و کربن میان خورشید و درختان (طبق مکانیسم فتوسنتز) فراهم شده است. در واقع ما محصول تبادل حرارت تدریجی دهها سال یک درخت را یک ساعته در بخاری هیزمی خود می‌سوزانیم و لحظه‌ای نمی‌اندیشیم چه کسی این حرارت را برای ما ذخیره کرده است و چگونه عوامل متعدد و پیچیده‌ای با همکاری و هماهنگی، چنین پدیده‌ای را موجب شده‌اند!

آیات ۷۱ تا ۷۳ این سوره، پدیده آتش را نیز، همچون سرنوشت انسانها، محصول کاری طولانی و نتیجه تلاش و تبادل‌های یک عمر می‌شمارد و ما را به مشابتهای میان پدیده رستاخیز و پدیده تبدیل و تحویل انرژی‌ها دعوت می‌کند.

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ أَنْتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ
نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذَكُّرًا وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ

"آیا به آتشی که بر می‌افروزید، توجه کرده‌اید؟ آیا شما درخت آن را پدید آورده‌اید یا ما پدید آورنده‌ایم؟ این مائیم که (نور ناشی از آتش) درخت را وسیله یادآوری و (انرژی حرارتی) آنرا وسیله برخورداری نیازمندان قرار داده‌ایم."

پیدایش آتش از درخت تر، تضاد آب و آتش را تداعی می‌کند. آیا حیرت‌آور نیست که چگونه خداوند از دل سبزه‌ها سرخی را در می‌آورد؟ این نکته را قرآن بار دیگر تکرار کرده است (و البته باز هم در اثبات رستاخیز):

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ
قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقَدُونَ

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ (ياسین ۷۸ تا ۸۱)

— "برای ما مثلی زد و آفرینش خویش را از یاد برد؛ گفت: استخوانهای پوسیده را چه کسی قادر است حیات بخشد؟ بگو: همان کسی که اول بار آن را پدید آورده است، زنده‌اش می‌کند؛ و او به هر آفرینشی داناست. همان خدائی که برای شما از درخت سبز آتش پدید آورد که خودتان از آن می‌افروزید

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ • (مایم که شما را آفریده‌ایم، چرا باور ندارید؟)

<p>پرسش: نحنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ • (مایم که شما را آفریده‌ایم، چرا باور ندارید؟)</p>	<p>آیا هرگز نگاه اندیشه کرده‌اید در ...</p> <p>آیا این شمائید یا مائیم که...؟</p> <p>توضیح و تفصیل اضافی</p>
<p>نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَ مَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَلَكُمْ وَ نُنْشِئُكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ وَ لَقَدْ عَلَّمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَدْكُرُونَ</p> <p>ما مرگ را در میان شما مقرر داشته‌ایم و گریزی نخواهید داشت که امثال شما را جایگزین کنیم و شما را به گونه‌ای که از آن بی‌خبرید، پدید آوردیم. شما که از آفرینش نخستین به روشنی آگاه شده‌اید، پس چرا پند نمی‌پذیرید؟</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ</p> <p>آیا به</p> <p>نطفه‌ای که</p> <p>می‌ریزید،</p> <p>توجه</p> <p>کرده‌اید؟</p> <p>آیا شما آن را می‌آفرینید</p> <p>ما آفریننده‌ایم؟</p>

<p>لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ إِنَّا لَمُعْرَمُونَ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ</p> <p>آیا شما هستید که آن را اگر می‌خواستیم، خاشاکش می‌کردیم به گونه‌ای که می‌رویانید یا ما رویانده‌ایم؟ (و گوید) که غرامت زده‌ایم، بلکه توجه کرده‌اید؟</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ</p> <p>آیا به دانه‌های که می‌کارید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>ما تَحْرُثُونَ</p> <p>آیا به دانه‌های که می‌کارید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>خاک</p>
<p>لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ</p> <p>اگر می‌خواستیم، آن را شور و تلخ می‌گردانیم، پس چرا سپاس نمی‌دارید؟</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ</p> <p>آیا به آبی که می‌آشامید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ</p> <p>آیا به آبی که می‌آشامید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>آب</p>
<p>نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَ مَتَعًا لِلْمُقْوِينَ</p> <p>همین‌درخت را وسیله یادآوری و برخوردارای مسافران صحرا قرار داده‌ایم؛</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ</p> <p>آیا به آتشی که می‌افروزید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ</p> <p>آیا به آتشی که می‌افروزید، توجه کرده‌اید؟</p>	<p>آتش</p>
<p>فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ - پس، ویژگی(های) پروردگار بزرگت را تقدیس کن.</p>			<p>نتیجه:</p>

فَلَا أُقْسِمُ بِمَوْجِعِ النُّجُومِ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ - سوگند به نظام ستارگان که اگر بدانید، سوگند بزرگی است.

---

(۱) از جمله در: فرقان ۵۳- نمل ۶۱- فاطر ۱۲- رحمن ۱۹